

Гулієва К.В.

студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМАТУ ВИРОБНИЧОГО РОМАНУ Ю. ШОВКОПЛЯСА «ІНЖЕНЕРИ»

***Анотація.** У статті наголошується на особливостях виробничого роману Ю. Шовкопляса «Інженери». Акцентується увага на його творчості та внеску в історію української літератури. У статті вказується на те, що роман «Інженери» захоплює тонким відчуттям внутрішнього світу героїв, їх світогляду, психологічних зрушень у свідомості персонажів. Побутові деталі, колоритні пейзажі, образи несуть на собі психологічне навантаження.*

***Ключові слова:** виробничий роман, соцреалізм, художня проза, конфлікт, полеміка.*

На території України всі люди є талановитими та обдарованими, саме тому наша культура та література є відомою у всьому світі. Але, на жаль, не всі письменники, стали відомими за життя. Але їх значення неможливо нівелювати, оскільки це вагомий та неосяжний внесок в українську літературу. До числа таких письменників належить Ю. Шовкопляс. Ця постать намагалась знайти себе у різних напрямках, саме тому він зарекомендував себе як обдарований прозаїк, редактор, коректор, публіцист, журналіст та активний громадський діяч. Також вважають, що він докладав зусиль для становлення і розвитку української радянської прози 1930-1960-х років.

Сьогодні творчість Ю. Шовкопляса є одним із кроків у напрямку до вирішення та уникнення дисгармонії під час створення нейтрального та незаангажованого погляду на історію нашої літератури. Це важливо, оскільки на даний час творчий та життєвий доробок митця не був об'єктом детального вивчення [11; 12]. Також детально не вивчався творчий та життєвий шлях Шовкопляса Ю. Подекуди були лише поодинокі відгуки та рецензії на наукові праці Смілянського Л., Савченка Ю., Голубевої З., Сивоконя Г., Брюггена В., Радченка В. та ін.

Творчий доробок митця є вагомим в українській літературі 30-60-х років ХХ ст. Творчість Ю. Шовкопляса є індивідуальною та неповторною, його неможливо спутати з кимось іншим. Шовкопляс Ю. жив та творив під час проживання у радянській країні. На той час у літературі був

розповсюджений лише одним методом – це соціалістичний реалізм. На сьогодні проблема соцреалізму є сучасною, актуальною та популярною у розрізі гуманітаристики. Але поступово з'являються та відчуються нові погляди на соцреалістичний реалізм та на владу, відбувається переоцінка цінностей української радянської літератури, вивчаються та розглядаються твори письменників-соцреалістів [9, с. 4].

Після того як Ю. Шовкопляс написав виробничий роман «Інженери», стався справжній фурор. Слід констатувати той факт, що цей твір вважався одним із найкращих його доробків і тим самим започаткував новий етап утвердження творчих позицій як письменник-соцреаліст. Дане явище можна пояснити тим, що виробничий роман був одним із найпопулярніших жанрів радянської літератури 30-х років ХХ ст. В історії української літератури найпопулярнішими виробничими романами є роман «Інтеграл» Івана Ле, роман «На-гора» Лесянка М., роман «Зоряна фортеця» і роман «Море відступає» Донченка О., роман «Інженери» Шовкопляса Ю., «Народжується місто» Копиленка О. та ін. Упродовж п'яти років (з 1929 по 1934 рік) в українській літературі 30-х років було надруковано приблизно тридцять романів і повістей, які були присвячені «заводській» і «будівничій» темам [8, с. 187].

Досить часто у виробничому романі письменники розглядали тему творчої праці. Під час розповіді у творі повинно було бути протиставлення героя-новатора, борця проти труднощів. Також часто у творах могло бути відображено боротьбу колективу, який очолював мудрий партійний керівник, проти людини, яка була проти ідеї прогресу, радянського уряду, руху вперед, до «світлого майбутнього» [1, с. 3]. В більшості творах йшла мова про соціалістичне будівництво, а тема виховного характеру розкривалася під час розгляду теми про революційну пильність та боротьбу з ворогами [7, с. 4].

Зрозуміло те, що твір Ю. Шовкопляса не міг бути у всьому новаторським, але у його творі поступово змінюється час, зростає читацький запал, зазнає змін культура творчого мислення, яка наситилась і розвинулась разом із суспільством. В. Брюгген під час аналізу роману «Інженери», говорив про те, що цей твір «як факт літературної і суспільної історії, поставивши його в тодішній літературний потік і не обмежуючись власною, окремою значимістю, – побачимо тут чимало такого, що спонукатиме й сучасника уважно перечитати цей твір, подумати над його суспільною долею» [2, с. 12].

Фабульні особливості роману «Інженери», відобразились на завершеності основних образів. Митцю було складно відобразити повністю характери своїх героїв через те, що були рамки, які обмежували та

дозволяли писати у межах виробничого змісту та діяльності. Митці повинні були дотримуватись правил написання твору. Такі обмеження, як характер людини, місце та дія конкретних подій були притаманні для всіх виробничих романів [3, с. 56].

Події роману «Інженери» Ю. Шовкопляса відбуваються на хімічному заводі. Для повного розуміння подій, митець використовує наукові терміни та пояснює їх, зокрема технічну й хімічну термінологію («кубові рештки», «корнюри», «фракції», «піридинові основи», «бензол», «сульфат» тощо), додає коментарі [6, с. 111]. Як і в більшості творів на виробничу тематику, у романі «Інженери» можна знайти безліч прикладів, що ілюструють технічні аспекти роботи заводу, виробничі процеси. Вивчати творчість письменника значно легше за допомогою електронних засобів навчального призначення, які суттєво полегшують розуміння літературного процесу означеного періоду [10, с. 304].

Через те, що митець створив у тексті складний конфлікт, він зміг розкрити характери головних героїв з різних боків. Під час вивчення твору читачі розуміють їх погляди на різні питання, їх світогляд, досвід, характер, поведінку, манери, навіть уподобання. На думку дослідників, для повного розкриття даних рис та надання їх героям, автор використовує різні художні деталі [4, с. 3].

Роман «Інженери» був новим явищем в українській літературі свого часу. Про це свідчить те, що твір одразу набув популярності у суспільстві, твір неодноразово перевидавали, на його зміст було надано критичні відгуки та рецензії, що частіше всього були позитивними [5, с. 43]. Ю. Шовкопляс постійно реагував на зауваження та критику, тому під час кожного перевидання роману були помітно авторські правки. Автор намагається уникати технічних пояснень у тексті і більшу увагу приділяє внутрішньому світу героїв, їх почуттям та переживанням [13].

Роман «Інженери» можливо віднести до канонічного тексту соціалістичного реалізму через те, що він насичений основними рисами жанру виробничого роману:

- пафосність індустріального будівництва;
- оптимістичний та піднесений тон твору;
- партійність;
- захоплення виробничими процесами, техніцизмом;
- конфлікт старого, консервативного з новим, передовим;
- зображення неодмінного образу ворога (Маєвський, Черевик);
- використання індустріальних пейзажів; вузька локалізація дії тощо.

Роман Ю. Шовкопляса «Інженери» захоплює відчуттям внутрішнього світу героїв, їх світогляду, психологічних зрушень у свідомості персонажів. Кожна лінія роману, кожен образ містить у собі вагоме навантаження та наповнення. Використання прозаїком біографій головних героїв, спогадів, діалогів та внутрішніх монологів, прийомів художньої деталі та саморозкриття героїв сприяє кращому розумінню світовідчуття та світобачення персонажів.

Література

1. Брусницька М. Людина живе для людей. *Літературна Україна*. 1963. 5 лютого. С. 3.
2. Брюгген В. З досвіду історії і сучасності. *Вибрані твори в двох томах*. К. : Дніпро, 1973. Том 1.: Інженери: [роман]. Оповідання. 1973. С. 5–15.
3. Брюгген В. Людина творить добро. Літературно-критичні нариси. К. : Радянський письменник, 1966. 114 с.
4. Гельфандбейн Г. Герої наших днів. До 70-річчя з дня народження Ю.Ю. Шовкопляса. *Вечірній Харків*, 1973. 6 лютого. С. 3.
5. Голубева З. Нові грані жанру. Сучасний український радянський роман. К. : Дніпро, 1978. 280 с.
6. Дончик В. Зупинені миті: статті, спогади, полеміка. К. : Радянський письменник, 1989. 351 с.
7. Дяченко О. Коли людина потребує допомоги... *Сільські вісті*. 1966. 21 травня. С. 4.
8. Косян В. «Інженери» Юрія Шовкопляса. *Молодий більшовик*. 1938. №1. С. 187–190.
9. Ларін Д. Талант сучасний, яскравий, сильний. Письменнику Ю.Ю. Шовкоплясу – 75 років. *Соціалістична Харківщина*. 1978. 8 лютого. С. 4.
10. Шаров С.В., Шарова Т.М. Електронний підручник «Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII ст.» у самостійній діяльності студентів-філологів. *Збірник наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2011. Ч. 3. С. 304–311.
11. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
12. Шарова Т.М., Шаров С.В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. *Українська література в загальноєвропейському контексті: Збірник наукових праць*. Мелітополь, 2019. Випуск 2. С. 255–261.
13. Шовкопляс Ю. Вибрані твори: в 2 т. К. : Дніпро, 1973. Т. 1.: Інженери: [роман]. Оповідання. 1973. 547 с.